

ДР МИРОЉУБ СИМИЋ
ДР СРЂАН ЋОРЂЕВИЋ
МР ДЕЈАН МАТИЋ

УВОД У ПРАВО

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

УВОД У ПРАВО

✿ ДР МИРОЉУБ СИМИЋ ✿
ДР СРЂАН ЂОРЂЕВИЋ
МР ДЕЈАН МАТИЋ

УВОД У ПРАВО

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
телефон: (034) 306 513, 306 504
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.rs
institut@jura.kg.ac.rs
веб: <http://institut.jura.kg.ac.rs>

РЕЦЕНЗЕНТИ: Проф. др Милорад А. Жижих
Проф. др Невенка Бачанин

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Предраг Стојановић

ДИЗАЈН КОРИЦА: Димитрије Милић

ШТАМПА: Беоштампа, Београд

ТИРАЖ: 500 примерака

ISBN 978-86-7623-005-1

✱ др Мирољуб Симић ✱
др Срђан Ђорђевић
мр Дејан Матић

УВОД У ПРАВО

Крагујевац, 2009.

„Honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere“

Био је то основни животни напор покојног професора права, Мирољуба Симића, који је зрачио добротом и поштењем.

Иако је децембра 2007. године исцурело и последње зрно на његовом животном пешчанику (а чему су допринели зло време, зли људи и зла судбина), остала су да трају дела, којима је обогатио теорију државе и права и оплеменио домаће академске просторе.

Овим издањем уџбеника, а по пристанку породице професора Симића, учињен је напор да се, умним делањем тројице аутора, споје две стране смисла људског постојања. Како је свака књига сапутник људи, сведок психе и ветар наде, верујем да ова има свог анђела чувара и духа, који је опружен драговољно пристао да га сецкају слова, речи и мисли на тему Увода у право.

проф. др Срђан Борђевић

САДРЖАЈ

ПРВИ ДЕО УВОДНА ПИТАЊА

I.1. Правне науке и њихова подела	13
I.2. Карактер Увода у право и његов однос према другим правним дисциплинама	15
I.3. Развој Увода у право	21
I.4. Предмет и метод Увода у право	24
I.4.1. Предмет Увода у право	24
I.4.2. Метод Увода у право	28
I.4.2.1. Појам метода	28
I.4.2.2. Врсте метода	30

ДРУГИ ДЕО ОДНОС ДРЖАВЕ И ПРАВА

II. 1. Држава и право у друштвеним променама	43
II.1.1. Еволуција	44
II.1.2. Револуција	47
II.1.3. Грађанска непослушност	49
II.2. Међусовни утицаји државе и права	51
II.3. Начело хијерархије у држави и праву	56

ТРЕЋИ ДЕО ДРЖАВА

III.1. Схватања о настанку и развоју државе	61
III.2. Функције државе	68
III.3. Држава као друштвена заједница	69
III.4. Појам државе	71
III.5. Елементи државе	74
III.5.1. Територија	74
III.5.2. Становништво	78
III.5.3. Власт	82
III.5.3.1. Теоријска схватања о суверености	87
III.5.3.2. Државна, народна и национална сувереност	93

III.5.3.3. Сувереност у савременим процесима	97
III. 6. Државна организација	98
III.6.1. Појам државне организације	98
III.6.2. Елементи државне организације	101
III.6.3. Државни орган	102
III. 6.3.1. Појам државног органа	102
III. 6.3.2. Елементи и обележја државног органа	103
III.6.3.3. Врсте државних органа	107
III.7. Државни облик	112
III.7.1. Појам и врсте државних облика	112
III.7.1.1. Облик владавине	114
- Монархија	117
- Република	119
III.7.1.2. Облик политичког поретка	121
- Демократија	122
- Аутократија	130
III.7.1.3. Облик државног уређења	132
- Централизација и децентрализација	133
- Унитарна држава	137
- Сложена држава	139
- Федерација и конфедерација	141
III.7.1.4. Облик државне власти	146
- Начело поделе власти	149
- Начело јединства власти	152
- Конкретни облици државне власти	154
- Председнички систем	154
- Парламентарни систем	157
- Мешовити систем	160
- Конвентски (скупштински) систем	162
III.7.2. Полицијска и правна држава	163

ЧЕТВРТИ ДЕО ПРАВО И ПРАВНА НОРМА

IV.1. Појам права	169
IV.1.1. Проблеми у дефинисању права	169
IV.1.2. Право као норма и право као факт	173
IV.1.3. Право као језички процес	175
IV.1.4. Право као вредност	178
IV.1.5. Општи појам права	183

IV.2. Друштвена норма	186
IV.2.1. Појам друштвене норме	186
IV.2.2. Норма и друштвена стварност	188
IV.2.3. Врсте друштвених норми	190
IV.2.3.1. Техничке норме	191
IV.2.3.2. Подела друштвених норми према санкцији	192
IV.2.3.3. Обичај	194
IV.2.3.4. Морал	196
IV.2.3.5. Норме друштвених организација	199
IV.3. Правна норма	200
IV.3.1. Појам правна норма	200
IV.3.2. Елементи правне норме	204
IV.3.2.1. Претпоставка (хипотеза) диспозиције	205
IV.3.2.2. Диспозиција	208
- Појам диспозиције	208
- Врсте диспозиција	210
IV.3.2.3. Претпоставка (хипотеза) санкције	218
IV.3.2.4. Санкција	224
- Појам санкције	224
- Врсте санкција	228
IV.3.3. Врсте правних норми	231
IV.3.4. Хијерархија правних норми	235

ПЕТИ ДЕО ИЗВОРИ ПРАВА

V.1. Материјални извори права	241
V.2. Формални извори права	242
V.2.1. Врсте формалних извора права	245

ШЕСТИ ДЕО ПРАВНИ АКТ

VI.1. Појам правног акта	253
VI.2. Психички акт и његова материјализација	255
VI.3. Елементи правног акта	257
VI.3.1. Облик (форма) правног акта	258
VI.3.2. Садржина (материја) правног акта	260
VI.4. Доношење правног акта	261
VI.5. Врсте правних аката	262
VI.5.1. Општи правни акти	263
VI.5.1.1. Устав	264

VI.5.1.2. Закон	269
- Законик (кодекс) и кодификација	276
VI.5.1.3. Други општи акти законодавног органа	277
VI.5.1.4. Уредбе и други подзаконски акти државних органа	279
VI.5.1.5. Статут и други општи акти општина	280
VI.5.1.6. Општи акти друштвених организација	281
VI.5.1.7. Уговори	282
VI.5.2. Појединачни правни акти	285
VI.5.2.1. Управни акт	286
VI.5.2.2. Судски акт	287
VI.5.2.3. Правни посао	289

СЕДМИ ДЕО ПРАВНИ ОДНОС

VII.1. Појам правног односа	293
VII.2. Елементи правног односа	296
VII.2.1. Субјект права, појам и врсте	296
VII.2.1.1. Физичко лице	297
VII.2.1.2. Правно лице	302
VII.2.1.3. Заступник	305
VII.2.2. Правно овлашћење	308
VII.2.2.1. Субјективно право	309
VII.2.2.2. Надлежност	313
VII.2.3. Правна обавеза	314
VII.2.4. Објект права	315
VII.2.5. Правно стање (статус, ситуација)	317
VII.2.6. Настанак, мењање и престанак правних односа	318
VII.2.7. Правна чињеница	320
VII.2.8. Застарелост и одржај	321

ОСМИ ДЕО ПРИМЕНА ПРАВА

VIII.1. Појам и значај примене права	325
VIII.2. Позитивно право	328
VIII.3. Важење права	330
VIII.3.1. Персонално важење права	331
VIII.3.2. Територијално важење права	333
VIII.3.3. Временско важење права	335
VIII.3.3.1. Ретроактивност	340

VIII.4. Непознавање правне норме	341
VIII.5. Процес примене правне норме	342
VIII.6. Докази, претпоставке и фикције	344
VIII.7. Материјални акти	348

ДЕВЕТИ ДЕО ЗАКОНИТОСТ

IX.1. Појам и значај законитости	353
IX.2. Правна снага правног акта	357
IX.3. Правна средства	359
IX.4. Санкције због незаконитости аката	362
IX.5. Правноснажност и извршност	364

ДЕСЕТИ ДЕО ТУМАЧЕЊЕ ПРАВА

X.1. Појам, предмет и значај тумачења права	369
X.2. Врсте тумача права	372
X.2.1. Тумачење државних органа	372
X.2.2. Тумачење недржавних субјеката	374
X.3. Средства тумачења права	375
X.4. Језичко тумачење	377
X.4.1. Екстензивно и рестриктивно тумачење	380
X.4.2. Слободно и везано тумачење	381
X.4.3. Субјективно и објективно тумачење	382
X.4.4. Статичко и еволуционистичко тумачење	383
X.5. Логичко тумачење	383
X.5.1. Аналогија	385
X.5.2. Argumentum a contrario (Разлог супротности)	387
X.5.3. Argumentum a maiori ad minus (Закључивање од већег ка мањем)	388
X.5.4. Argumentum a minori ad maius (Закључивање од мањег ка већем)	389
X.5.5. Уско тумачење изузетака (Exceptiones non sunt extendae)	389
X.6. Системско тумачење	390
X.7. Историјско тумачење	391
X.8. Циљно тумачење	392

ЈЕДНАНАЕСТИ ДЕО СИСТЕМ ПРАВА

XI.1. Појам и значај система права	397
XI.2. Делови система права	399
XI.2.1. Правна установа	400
XI.2.2. Правна грана	400
XI.2.3. Правна област	401

ДВАНАЕСТИ ДЕО ВЕЛИКИ ПРАВНИ СИСТЕМИ

XII.1. Појам и обележја великих правних система	409
XII.2. Класификација великих правних система	413

ТРИНАЕСТИ ДЕО ТЕОРИЈЕ О ПРАВУ

XIII.1. Разна гледишта о праву	421
XIII.2. Античка гледишта о праву	422
XIII.3. Средњовековне теорије о праву	427
XIII.4. Нововековне теорије о праву	430
XIII.4.1. Природно-правна теорија	431
XIII.4.2. Историјско-правна школа	435
XIII.4.3. Императивна теорија права	438
XIII.4.4. Психолошке теорије	440
XIII.4.5. Социолошке теорије	441
XIII.4.6. Догматичко-нормативистичке теорије	444
XIII.4.7. Радбрухова правна теорија	445
XIII.4.8. Правни фактицизам	446
XIII.4.9. Интегрална теорија о праву	450

ДОДАТАК

О РАЗЛИЦИ ИЗМЕЂУ ПРИРОДНОГ И ПОЗИТИВНОГ ПРАВА	455
---	-----

При крају	461
Списак испитних питања	463
Најважнија литература	469
Објављени радови проф. др Милорада Симића	473